

Uloga predškolskih psihologa u procjeni psihofizičke zrelosti djece za školu

(Preschool psychologist in estimating psychophysical maturity for school)

Joško Sindik, Ksenija Ranogajec Benaković,

(1)Institut za antropologiju, Zagreb, (2)Dječji vrtić «Mali princ», Zagreb

Sažetak

Cilj istraživanja bio je utvrditi koliko bitnu ulogu psiholozi (poglavito predškolski) imaju u procjeni pripremljenosti djeteta za polazak u osnovnu školu. Odnosno, nastojali smo utvrditi neke karakteristike rada predškolskih psihologa pri procjeni psihofizičke zrelosti djece za školu. Na temelju rezultata, utvrdili smo da procjenu zrelosti za školu svih školskih obveznika provodi 50% predškolskih psihologa, dok 47% njih vrši procjenu samo za djecu s posebnim potrebama. Predškolski psiholozi najčešće koriste testove pripremljenosti za školu: Ravenneve progresivne matrice u boji (CPM), Bender-Gestalt test (LB-R) te Goodenough test crteža ljudske figure (GE).

Stručna mišljenja za svu djecu piše 17 % psihologa, a 80 % psihologa piše mišljenja samo za pojedinu djecu. Čak 80% psihologa daje stručno mišljenje o djeci njihovim roditeljima, 53% domu zdravlja, 40% osnovnim školama. Pri davanju stručnog mišljenja o psihofizičkoj zrelosti djeteta za školu psiholog najčešće surađuje sa odgajateljima, a zatim roditeljima. U samo 32% komisija za procjenu sposobnosti djeteta za polazak u školu sudjeluje psiholog (2% vrtićkih psihologa, 27% školskih i 2% iz doma zdravlja). Čak 68% komisija djeluje bez psihologa. Predškolski psiholozi prosječno procjenjuju da 6% djece godišnje nije psihofizički zrelo za upis u školu, dok komisije za procjenu pripremljenosti djeteta za školu daju odgodu upisa za nešto manji broj (5%) djece, iz čega se može «iščitati» blaga tendencija upisa djece koja možda nisu još psihofizički zreli. Dane su smjernice za poboljšanje postojećeg stanja.

Ključne riječi: djeca, komisija, predškolski, pripremljenost, psiholozi, škola

Abstract

The aim of the research was to define how important role (especially preschool) psychologists have in estimating child's readiness for going to the elementary school. Respectively, we tried to define some characteristics of the preschool psychologist's work towards estimating child's maturity for school. Results showed that estimation readiness for going to school for all children do only 50% preschool psychologists, while 47% estimate only children with special needs. Preschool psychologists the most frequent use following tests for estimation readiness for school: Raven's colored progressive matrix (CPM), Bender-Gestalt test (LB-R) and Goodenough test drawing human figure (GE). Scientific opinion for all children write 17 % psychologists, while 80 % psychologists write opinions only for certain children. Even 80% psychologists give scientific opinion about children to their parents, 53% to the centers of public health, 40% to experts in elementary schools. Towards making scientific opinions about children's readiness for school, psychologist the most frequent cooperates with teachers, then with parents. In only 32% committees for estimating children's readiness for going to school, psychologist is a member (2% psychologists from the kindergarten, 27% psychologists from school and 2% psychologists from centers for public health). Still 68% committees in this sample work without any psychologist. Preschool psychologists estimate that averagely 6% children per year were not psychophysically mature for going to school, while the committees for estimating readiness for school give postponement for going to school for something smaller number of children (5%). So, some trend of the enrolment to school of the children who aren't in fact prepared for going to school, could be observed. Some guidelines for improvement were given.

Key words: children, committee, preschool, readiness, psychologists, school

UVOD

Zrelost za polazak u školu. Kod djeteta starije vrtićke dobi (dakle, u šestoj i sedmoj godini života) bitno je sustavno poticanje psihosomatskog obilježja koja su osnova zrelosti za polazak u osnovnu školu. Pripremanje djeteta za školu podrazumijeva proces postizanja adekvatne razine razvijenosti fizičkih, motoričkih, govornih, spoznajnih, socio-emocionalnih karakteristika, kao i adekvatnog stupnja samostalnosti (1). Ovu adekvatnu razinu razvijenosti različitih aspekata psihosomatskih karakteristika možemo nazvati zrelošću (pripremljenošću) za polazak u školu. Stoga jednostavnije možemo reći: za školu je spremno svako dijete u

dobi između 6 i 7 godina koje je tjelesno i motorički, spoznajno, govorno, emocionalno i socijalno zrelo (2). Prijelaz u školu izuzetan je događaj za dijete, njegovu obitelj i odgajatelje/učitelje. Možemo ga nazvati najvećim izazovom ranog djetinjstva, «velikim korakom za djecu i njihove roditelje». Kraft-Sayre (1999, prema 3) navode kako prijelaz iz vrtića u školu «uvjetuje ton i usmjerava kompletnu djetetovu školsku karijeru». Autori se uglavnom slažu u isticanju značaja kojeg prelazak iz vrtića u školu ima na dijete, ali i na njegove roditelje i edukatore (učitelje i odgajatelje). Bailey (1999; prema 3) je sumirao značaj ovakvog djetetovog iskustva na slijedeći način: «Vrtić je kontekst u kojem dijete donosi važne zaključke o školi kao mjestu na kojem ono želi biti i o sebi kao budućem učeniku. Važno je zbog toga da se tranzicija iz vrtića u školu događa na način koji će omogućiti djeci (i njihovim roditeljima) pozitivan doživljaj škole, ali i doživljaj sebe kao kompetentnog učenika».

Dockett i Perry (3) smatraju da bi trebalo razviti strategiju prelaska iz vrtića u školu kako bi se prevenirale ovakve poteškoće. U literaturi se najčešće navode dva modela prijelaza iz vrtića u školu: ekološki model tranzicije (tzv. tranzicijski model) i model orijentacije prema školi (3). Ekološki model uzima u obzir kontekst iz kojeg dijete dolazi (obitelj, vrtić), individualne potrebe djeteta te kontekst u koji dijete ide, te je za njega važna i procjena djetetove spremnosti za školu, screening djece školskih obveznika itd. Orijehtacijski program osmišljen je s ciljem da se djeci i roditeljima približi kontekst škole. On najčešće uključuje obilazak škole, susret sa zaposlenicima i kraći boravak u razredu.

Praćenje psihofizičkog razvoja djece, odnosno utvrđivanje razine psihofizičkog razvoja djeteta, svakako je element tranzicijskog programa i kao takav obilježava (hrvatski) program prijelaza u školu, naročito za djecu uključenu u predškolske programe odgoja i obrazovanja. Pretpostavka je da će dijete koje posjeduje kapacitete kompatibilne zahtjevima škole, pri tranziciji u nepoznatu, školsku sredinu, startati uz ulaganje nižeg nivoa (adaptacijske) energije. Pri procjeni psihofizičke spremnosti djeteta za školu uzimaju se u obzir svi segmenti razvoja: fizički, psihomotorni, intelektualni, emocionalni i socijalni. Kriterij kronološke dobi za polazak u školu nedovoljno je pouzdan, jer ne vodi brigu o činjenici da se djeca razvijaju različitim tempom i da se djeca iste kronološke dobi nalaze na različitim stupnjevima razvoja. Zato je važno voditi računa o razini psihofizičke zrelosti djeteta, jer je odluka o dozvoljavanju polaska u školu samo za djecu koja su za nju zrela u biti osnovni način kojim dijete i roditelje možemo zaštititi od iskustva školskog neuspjeha. Uspjeh u školi svojevrsan je čin samopotvrđivanja koji kod djece (i njihovih roditelja) izaziva dijapazon emocija: od ponosa i radosti do odbijanja i poniženosti. A ove emocije utječu i na motivaciju za daljnje obrazovanje. Dijete koje je spremno za školu postiže bolji školski uspjeh i razvija osjećaj osobne kompetentnosti, što pozitivno utječe na prevenciju stresa kod djece i njihovih obitelji u procesu tranzicije (4). U procjenjivanju psihofizičke pripremljenosti djeteta za školu u dječjem vrtiću, bitnu ulogu imaju stručni suradnici (psiholog i logoped u prvom redu, te zdravstveni voditelj i pedagog).

Psiholog i procjena pripremljenosti za školu. Uvođenjem u dječje vrtiće radnog mjesta stručnog suradnika – psihologa, Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa te Agencija za odgoj i obrazovanje (1980-tih godina) odredili su programske zadaće predškolskog psihologa u odnosu sa subjektima s kojima on surađuje u ustanovi, a to su djeca, roditelji, odgajatelji, ostali djelatnici i vanjske institucije (5, 6). Jedna od važnih zadaća vezana uz dijete jest upravo: »otkrivati i procjenjivati aktualne i potencijalne razvojne potrebe djeteta kod prijema u vrtić i prije polaska u školu.»

Nadalje, u Pravilniku o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada svakog dječjeg vrtića (7) navodi se kroz sistematizaciju radnih mjesta da STRUČNI SURADNIK- PSIHOLOG, između ostalog, «vrši psihologijska ispitivanja djece u godini prije polaska u osnovnu školu, radi utvrđivanja stupnja zrelosti djeteta, te u skladu s rezultatima surađuje s roditeljima i liječnikom.»

Budući da je, prema Zakonu u psihološkoj djelatnosti (8), psihološka djelatnost definirana kao «sustav pojedinačno ili skupno usmjerenih stručnih postupaka, mjera i sredstava utemeljen na načelima i spoznajama psihološke znanosti i prakse koji obuhvaća psihološku dijagnostiku – odnosno utvrđivanje psihičkih i psihomotornih svojstava i potencijala pojedinaca te psihosocijalnih karakteristika skupina i organizacija u svrhu objašnjavanja i predviđanja njihovog ponašanja, pronalaženja uzroka nedjelotvornosti ili poremećaja te planiranja i provođenja psiholoških tretmana..», vidljivo je da je procjena psihofizičke zrelosti djece za školu jedan od vrlo bitnih i esencijalnih zadaća predškolskog psihologa. Psiholozi, osobito oni s iskustvom rada u području predškolske psihologije, teorijski su najkompetentniji za procjenu psiholoških aspekata razvoja koja definiraju pripremljenost djeteta za polazak u školu (poglavito socio-emocionalnog, spoznajnog razvoja, ali i vizuomotornih sposobnosti te nekih aspekata govornog razvoja).

Koliko međutim u praksi psiholozi imaju bitnu ulogu u procjeni pripremljenosti djeteta za polazak u osnovnu školu? U praksi se iskustveno zamjećuje da psiholozi imaju relativno skromnu ulogu u procjeni pripremljenosti za školu: zamjećuje se da su psiholozi rjeđe članovi komisija za prijem djeteta u školu. Naime, prema važećem Pravilniku o upisu djece u osnovnu školu (9), članak 2., stavak 2. i 3., glasi: «Psihofizičko stanje djeteta utvrđuje komisija koju čine liječnik, psiholog ili pedagog, defektolog i učitelj». Dakle, prema spomenutom Pravilniku, psiholog nije neophodan član komisije za ocjenu pripremljenosti djeteta za školu, pa nerijetko i nije član te komisije. S druge strane, uloga predškolskog psihologa je dati svoje mišljenje odnosno preporuku komisiji za ocjenu pripremljenosti djeteta za školu, koja se može ili ne treba uvažiti. Činjenica je da većina

članova komisije potvrđuje da im je mišljenje psihologa iz dječjeg vrtića korisno, međutim, postoji određen broj djece koja su različito procijenjena od strane članova komisije i psihologa iz dječjih vrtića.

S obzirom da su sve ove zamjedbe «anegdotalnih» obilježja, dakle bez egzaktnih empirijskih podataka (izuzev samog teksta Pravilnika), nastojali smo utvrditi u kolikoj su mjeri takve zamjedbe realne, te iznaći načine kako trenutno nezadovoljavajuće stanje promijeniti, prvenstveno sa stanovišta dobrobiti djece.

CILJ I PROBLEMI

Dakle, temeljni cilj istraživanja je utvrditi koliko bitnu ulogu psiholozi (poglavito predškolski) imaju u procjeni pripremljenosti djeteta za polazak u osnovnu školu. Odnosno, nastojali smo utvrditi neke karakteristike rada predškolskih psihologa pri procjeni psihofizičke zrelosti djece za školu. Konačno, na temelju rezultata istraživanja nastojalo se utvrditi smjernice za što efikasniji rad psihologa na gore navedenim poslovima i zadacima te mogućnosti promjene uloge psihologa u donošenju konačne odluke o zrelosti za školu. Definirani su sljedeći specifični problemi istraživanja:

1. Utvrditi koliko predškolskih psihologa procjenjuje psihofizičku pripremljenost djeteta za polazak u školu.
2. Utvrditi najčešće korištene testove pripremljenosti djece za školu u praksi predškolskih psihologa.
3. Utvrditi kome sve predškolskih psiholozi daju stručna mišljenja o pripremljenosti djece za školu te čestinu suradnje psihologa sa sustručnjacima i roditeljima u prikupljanju podataka za pisanje stručnog mišljenja o psihofizičkoj zrelosti za školu.
4. Utvrditi učestalost zastupljenosti psihologa u komisijama za određivanje spremnosti djeteta za polazak u osnovnu školu, te odnos broja testirane djece, predloženih i komisijski određenih odgođa polaska djeteta u osnovnu školu

ISPITANICI

Ispitanici su bili 30 predškolskih psihologa s područja cijele Hrvatske, 28 ženskog i 2 muškog spola, zaposlenih u dječjim vrtićima. Dakle, riječ je o namjernom, ali istovremeno i prigodnom uzorku, s obzirom da je u trenutku provođenja istraživanja to bila otprilike polovica od ukupnog broja predškolskih psihologa u Republici Hrvatskoj. Prosječna dob ispitanika bila je 42 g. Prosječni radni staž psihologija bio je 13 godina. Prosječni broj djece s kojima psiholozi rade bio 666, a broj objekata u kojima rade čak 5.

METODA

Podaci su dobiveni primjenom Upitnika za predškolske psihologe koji se sastoji od 41 varijable: šest nezavisnih varijabli (spol, dob, duljina radnog staža, broj djece, vrtića i objekata) te 35 zavisnih varijabli koje se odnose na ulogu psihologa u procjeni pripremljenosti djeteta za školu. Zbog heterogenosti varijabli u odnosu na njihove dimenzije (frekvencije, skale procjene, numerički podaci), definicije pojedinih varijabli mogu se vidjeti u samom Upitniku, koji se nalazi u prilogu na kraju teksta.

POSTUPAK

Upitnici su svim ispitanicima koji su po zanimanju predškolski psiholozi bili poslani putem elektronske pošte, a otprilike polovica ispitanika kojima su upitnici poslani nije odgovorila na upitnik, što je moglo utjecati i na dobivene rezultate. Ispitanici su imali zadatak odgovoriti na pitanja iz vlastite prakse, odgovaranjem na pitanja iz upitnika. Apelirali smo na iskrenost kod odgovaranja, zbog činjenice da će podaci biti korišteni isključivo u znanstvene svrhe.

METODE OBRADJE REZULTATA

Obrade rezultata provedene su primjenom statističkih funkcija u sklopu programskog paketa Statistica 5.0. Za potrebe opće deskripcije rezultata izračunati su postoci, aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata. Korelacija između demografskih varijabli i varijable provođenja psihološke procjene pripremljenosti za školu (pitanje br. 7. Provodite li testiranje djece za školu ?) izračunata je primjenom Spearmanovog rang-koeficijenta korelacije. Naime, ova povezanost mogla je dati dodatne informacije o tome kakvi ispitanici češće provode procjenu spremnosti djece za polazak u školu. Rezultati su i kvalitativno analizirani.

REZULTATI I RASPRAVA

Prvi problem. Analiza rezultata pokazala je da 50% ispitanih psihologa provodi procjenu (psihološko testiranje) psihofizičke zrelosti za školu sve djece školskih obveznika, 47% ih provodi samo za pojedinu djecu, a jedan psiholog uopće ne provodi procjenu jer to čini isključivo psiholog u školi. Iz tablice 1 vidljivo je da je čestina provođenja procjene zrelosti za školu u značajnoj negativnoj korelaciji s dobi i duljinom radnog staža. Dakle, pokazalo se da su stariji psiholozi, kao i oni s dugotrajnijim radnim stažem, manje skloni procjenjivanju zrelosti djece za školu. Statistički neznajna ali uočljiva je tendencija da psiholozi s većim brojem djece (a donekle i objekata vrtića) rjeđe provode psihologijska testiranja, što je i za očekivati. Neznajna ali uočljiva je i korelacija između postojanja psihologa u komisiji za ocjenu pripremljenosti djeteta za školu i čestine davanja

stručnog mišljenja: predškolski psiholog rjeđe daje stručno mišljenje ako je psiholog uključen u komisiju.

Tablica 1. Povezanost između nezavisnih varijabli i provođenja testiranja psihofizičke zrelosti za školu

<i>Varijabla</i>	<i>Dob</i>	<i>Stož</i>	<i>Broj vrtića</i>	<i>Broj djece</i>	<i>Broj objekata</i>	<i>Provođenje testiranja</i>
DOB	1					
STAŽ	0,82	1				
BROJ VRTIĆA	0,05	0,15	1			
BROJ DJECE	0,21	0,21	0,30	1		
BROJ OBJEKATA	0,07	-0,06	0,16	0,63	1	
PROVOĐENJE TESTIRANJA	-0,35	-0,42	-0,08	-0,23	-0,18	1

Legenda:

- osjenčane su rang-korelacije značajne uz $p < 0,05$

- varijabla PROVOĐENJE TESTIRANJA izražena je kao ordinalna varijabla u tri kategorije (Da= 2; Samo za pojedinu djecu= 1; Ne= 0); ostale varijable izražene su brojčano

Drugi problem. Grafički prikaz 1 pokazuje učestalost korištenja pojedinih psihodijagnostičkih sredstava tijekom procjene psihofizičke zrelosti za školu. Vidljivo je da su najčešće korišteni testovi: test Lorette Bender-razvojna skala ocjenjivanja (LB-R), Ravenove progresivne matrice u boji (CPM), te Goodenough test crtež ljudske figure (Goodenough). To su praktički mjerni instrumenti koji mjere pojedinačne sposobnosti: vizuomotorne (LB-R), neverbalnu inteligenciju (CPM), opću inteligenciju (Goodenough). U odnosu na cijeli skup instrumenata iz grafičkog prikaza 1, dva mjerna instrumenta od navedenih (LB-R te CPM) posjeduju osrednju dijagnostičku i prognostičku valjanost, dok je test «opće inteligencije» (Goodenough) izrazito niske vrijednosti u pogledu dijagnostičke i prognostičke valjanosti. Relativno niže dijagnostičke i prognostičke valjanosti je i test Grafički test perceptivne organizacije (GTPO), koji se također razmjerno često koristi, i namijenjen je mjerenju vizuomotornih sposobnosti. Psihodijagnostička sredstva koja mjere puno kompleksnije skupove specifičnih sposobnosti (Wechslerov test inteligencije za djecu) i specifičnih sposobnosti i znanja (Kettwigov test zrelosti za školu, Test spremnosti za školu, test Pripremljenost za osnovnu školu), u pravilu imaju visoku dijagnostičku i prognostičku valjanost. U praksi su, izgleda, psiholozi možda skloni primjenjivati mjerne instrumente čija je primjena vremenski ekonomičnija, što je i razumljivo, u postojećim uvjetima rada predškolskog psihologa, koji tijekom dvomjesečnog razdoblja treba testirati prosječno npr. 113 djece u pedagoškoj godini 2006/2007. (tablica 4). S druge strane, rjeđe se koriste testovi koji su skuplji, što može biti posljedica ograničenih financijskih resursa predškolskih ustanova. Za unapređenje prakse svakako bi bili poželjniji drugačiji (stručniji) kriteriji za odabir mjernih instrumenata, dakle njihova veća prognostička i dijagnostička valjanost. Međutim, postojeće stanje vjerojatno je najbolje rješenje u postojećim uvjetima rada predškolskog psihologa, a i osrednje do niže kvalitetni mjerni instrumenti bolje su rješenje od «paušalne» procjene djetetove zrelosti za školu (njegovih specifičnih znanja, općeg «dojma» o zrelosti na temelju indikatora socijaliziranog ponašanja, itd.).

Grafički prilaz 1. Pregled najčešće korištenih testova pripremljenosti djece za školu u praksi predškolskih psihologa

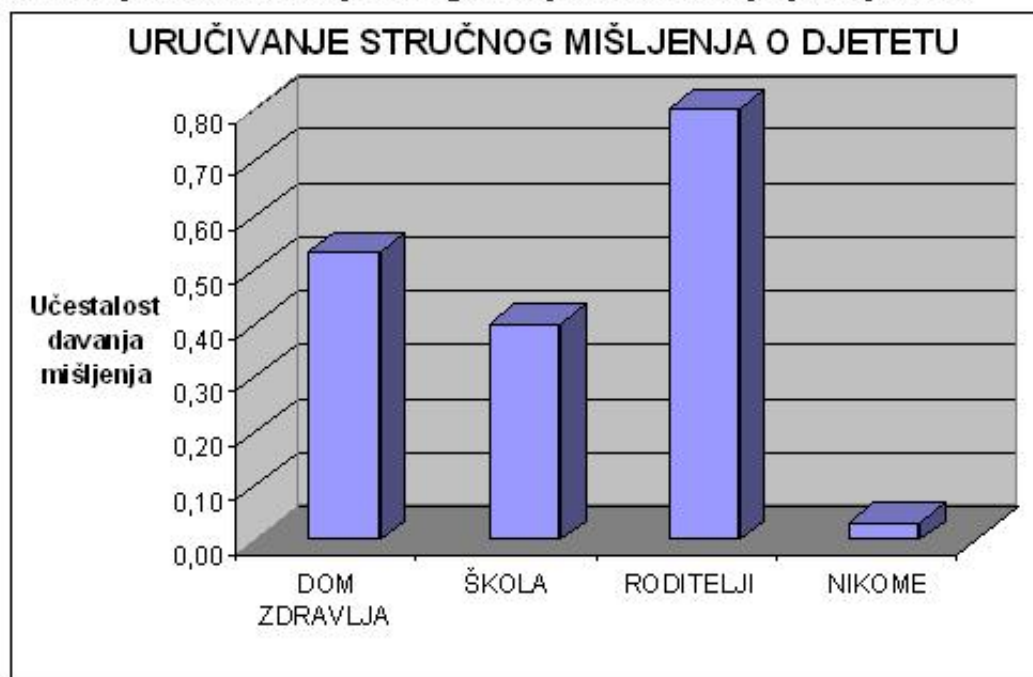

Legenda: TSS= Test spremnosti za školu (Vesna Vlahović-Štetić, Vlasta Vizek-Vidović, Lidija Arambašić, Živana Miharija, 1994); WISC= Wechsler test inteligencije za djecu (Wechsler, 1949); CPM= Ravenove progresivne matrice u boji (Raven, 1965); Goodenough test crtež čovjeka (Goodenough, 1926); GTPO= Grafički test perceptivne organizacije (Bender-Santucci, 1968); POŠ= test Pripremljenost za osnovnu školu; KTZ= Kettwigov test zrelosti za školu (Kettwig, 1993); LB-R= Test Lorette Bender-razvojna skala ocjenjivanja (Bender, 1963)

Ravenove progresivne matrice u boji (Raven, 1965); Goodenough test crtež čovjeka (Goodenough, 1926); GTPO= Grafički test perceptivne organizacije (Bender-Santucci, 1968); POŠ= test Pripremljenost za osnovnu školu; KTZ= Kettwigov test zrelosti za školu (Kettwig, 1993); LB-R= Test Lorette Bender-razvojna skala ocjenjivanja (Bender, 1963)

Treći problem. Rezultati pokazuju da stručna mišljenja za svu djecu piše 5 psihologa, 24 psihologa piše mišljenja samo za pojedinu djecu, a jedan psiholog ne provodi procjenu pa ne piše ni mišljenje. Moguće je da je pisanje stručnih mišljenja indirektna posljedica uvjeta u kojima predškolski psiholozi rade, dakle prosječno velikog broja djece po predškolskom psihologu, osobito u uvjetima većeg broja (često dislociranih) objekata predškolske ustanove. Iz grafičkog prikaza 2. vidljivo je da mišljenje o djetetu daje roditeljima 80 % psihologa, potom domu zdravlja pri kojima su komisije (53 %), osnovnim školama u koje će djeca ići (40 %). Pri tome insistiraju na diskreciji podataka koji se daju školama, odnosno domovima zdravlja. Ova heterogenost ipak možda zahtijeva određenu korekciju i usaglašavanje, u redovima samih predškolskih psihologa.

Grafički prikaz 2. Kome psiholog uručuje stručno mišljenje o djetetu ?

Pri davanju stručnog mišljenja, prema rezultatima ovog istraživanja, predškolski psiholozi se najviše konzultiraju sa odgajateljima i roditeljima. Naime, u procjeni socio-emocionalnog razvoja osobito su važni podaci dobiveni od odgojitelja predškolske djece, ali i roditelja, koji dijete vide i u «vantestovnim» situacijama. Kod predškolske djece pak nije moguće primjenjivati direktno upitnike za samoprocjenu ponašanja, pa jedino odgojitelji i roditelji mogu dati podatke o tome kako se dijete ponaša u različitim grupnim situacijama, tijekom svakodnevnih aktivnosti, uzimanja jela, itd. Naravno, izrazito su korisni i podaci logopeda o govornom razvoju djece, liječnika o zdravstvenom stanju djeteta. Iz tablice 2 vidljiva je i čestina suradnje predškolskog psihologa sa «suradnicima» pri donošenju stručnog mišljenja o psihofizičkoj zrelosti za školu.

Tablica 2. Čestina suradnje psihologa sa suradnicima u prikupljanju podataka za pisanje stručnog mišljenja o psihofizičkoj zrelosti za školu

<i>Varijable</i>	<i>Arifmetička sredina</i>	<i>Standardna devijacija</i>
DEFEKTOLOG	1,17	1,42
LOGOPED	2,43	1,22
PEDAGOG	2,00	0,95
RAVNATELJ	1,27	0,69
ODGAJATELJ	3,67	0,80
RODITELJ	3,10	0,96
LIJEČNIK	1,70	0,88
VANJSKI	2,17	0,87

Legenda: procjene čestine suradnje: 1= nikad; 2= povremeno; 3= često; 4= uvijek

Četvrti problem. Zanimalo nas je kakva je zastupljenost psihologa u komisijama za upis u školu, prema saznanjima predškolskih psihologa. Rezultati se mogu iščitati iz tablice 3. U samo 32% komisija za upis djece u školu sudjeluje psiholog (i to samo 2% predškolskih psihologa iz dječjih vrtića, samo 27% školskih psihologa i tek 2% psihologa iz Doma zdravlja). Dakle, čak 68% komisija djeluje bez psihologa. S obzirom da je već na temelju popisa stručnih kompetencija vidi da je psiholog uistinu najkompetentniji za procjenu spoznajnih funkcija, grafomotoričkih sposobnosti a osobito socio-emocionalnih kompetencija djeteta nužnih za uspješno polaganje osnovne škole, jasno je da je ovaj broj premalen.

Tablica 3. Broj psihologa u komisijama za procjenu spremnosti djeteta za polazak u osnovnu školu

<i>Varijable</i>	<i>Frekvencija</i>
PREDŠKOLSKI	1
ŠKOLSKI	11
OSTALI	1
NEMA PSIHOLOGA	28

Legenda: frekvencije se odnose na broj psihologa koji su uključeni u komisije za procjenu spremnosti djeteta za školu

Ispitani psiholozi prosječno testiraju 125-ero djece školskih obveznika godišnje te predlažu od tog broja u prosjeku 6% djece za odgodu polaska u školu. Komisije za određivanje spremnosti djeteta za polazak u osnovnu školu, u prosjeku, odlučuju odgoditi upis nešto manjem broju (5%) djece koja pristupe sistematskom pregledu pred upis u školu (tablica 4). Iz ove male, ali ipak uočljive razlike, može se hipotetski «iščitati» blaga tendencija upisa djece u školu, koja možda nisu još psihofizički zrela. Razlog tomu najvjerojatnije mogu biti «pritisci» od strane roditelja (koji usprkos sugestijama vrtičkih psihologa smatraju da je njihovo dijete «napredno», odnosno «dovoljno zrelo») ili pak osnovnih škola (koje nastoje upisati što veći broj djece u školu). Ova brojka bila bi još veća da smo bili u mogućnosti uvrstiti «sive brojke» o djeci koju komisija procijeni «pripremljenom» za ranije polaganje osnovne škole (dakle, djece mlađe od 6 i pol godina u trenutku polaganja osnovne škole), a čiju psihofizičku pripremljenost nije na isti način procijenio i predškolski psiholog iz dječjeg vrtića. Međutim, s obzirom da su ove razlike u broju predloženih i komisijski realiziranih odgoda polaska u školu uistinu male, a i uzorak ispitanih psihologa je bio mali i prigodan (ispitanici koji su odgovorili na upitnik poslan elektronskom poštom), generalizacije dobivenih rezultata nisu moguće. U budućim bi istraživanjima stoga trebalo ispitati ne samo stvarnu učestalost (eventualne) diskrepancije između broja predloženih i stvarnih odgoda polaska djece u školu, već bi trebalo pokušati utvrditi i točne izvore tih razlika.

Tablica 4. Pregled prosječnog broja testirane djece, predloženih i komisijski određenih odgoda polaska djeteta u osnovnu školu

<i>Pedagoška godina</i>	<i>Broj testiranih</i>	<i>Broj predloženih odgoda</i>	<i>Broj konačnih odgoda</i>	<i>Postotak predloženih odgoda (%)</i>	<i>Postotak konačnih odgoda (%)</i>
2006/2007.	112,75	6,36	5,25	5,64	4,66
2005/2006.	116,17	8	6,79	6,89	5,84
2004/2005.	130,95	7,77	7,18	5,93	5,48
2003/2004.	140,4	8,05	7,63	5,73	5,43

Legenda: broj testiranih= prosječan broj djece kojoj je procjenjivana zrelost za školu; broj predloženih odgoda= prosječni broj djece za koje su predškolski psiholozi predložili odgodu polaska u školu; broj konačnih odgoda= prosječni broj djece kojima je komisija za procjenu spremnosti djeteta za školu odgodila polazak u školu

Uloga psihologa (a osobito predškolskih) u procjeni pripremljenosti djeteta za školu je iznimno značajna, zbog stručnih kompetencija (svi psiholozi), ali i zbog kontinuiranog uvida u razvoj djeteta (predškolski psiholog u dječjem vrtiću), samostalno i/ili uz pomoć suradnika.

Naime, u trenutku polaska u školu dijete je na «raskrižju» triju institucija (obitelji, vrtića i škole) koje su po strukturi, i po načinu djelovanja, pa čak i po samoj filozofiji svoga djelovanja posve različite (1). Stoga smo u uvodnom dijelu naglasili iznimnu važnost uloge tranzicijskog programa prije prijelazu djeteta iz dječjeg vrtića u školu, koji je u odnosu na orijentacijski znatno više usmjeren na individualne potrebe djece i roditelja (3). Unutar njegovih okvira prvi dani škole prepoznaju se kao vrijeme tranzicije za sve uključene subjekte: djecu, obitelji i učitelje. S druge strane, istraživanja pokazuju da 20–30% školske djece ima poteškoća s prilagodbom (10) koje utječu na poteškoće u kasnijim životnim situacijama (Ladd i Asher, 1985; Parker i Asher, 1987; Ladd i Prince, 1987; sve prema 1). Sustavna prevencija ovakvih poteškoća (koja je dio tranzicijskog programa) operacionalizirana je upravo u zadaćama predškolskog psihologa (11). One su osmišljene kao preventivno djelovanje na kontekst iz kojeg dijete dolazi (obitelj, vrtić), utvrđivanje individualnih potreba djeteta te konteksta u kojem dijete odrasta, a u sklopu tih zadaća su sadržane i procjena djetetove spremnosti za školu, te screening djece školskih obveznika, primjenom objektiviziranih psihologijskih mjernih instrumenata (testovi,

skale procjene, intervjui s roditeljima).

Stoga bi bilo korisno da predškolski psiholog (ili barem psiholog) nužno bude član komisije za ocjenu pripremljenosti djeteta za školu, i u tom smislu dugoročno bi bila uputna i izmjena zakona (Pravilnika o upisu djece u osnovnu školu). Dok se to ne dogodi, potrebno je ukazati komisijama za ocjenu pripremljenosti djeteta za školu na važnost i potrebitost uvažavanja stručnog mišljenja predškolskog psihologa o zrelosti djece za školu. Pri tome bi u redovima samih predškolskih psihologa bilo poželjno usuglasiti «listu» preporučljivih psihodijagnostičkih sredstava pri procjeni zrelosti za školu (dakle koristiti jednake ili istovrijedne mjerne instrumente), te dogovoriti način i smjer upućivanja stručnog mišljenja.

U budućim bi se istraživanjima moglo ispitati veći uzorak predškolskih psihologa, primjenom kvalitetnijeg mjernog instrumenta (u odnosu na upitnik koji smo koristili u ovom istraživanju), čime bismo mogli doći do vrjednijih saznanja, i s većom mogućnošću generalizacije.

ZAKLJUČAK

1. Procjenu zrelosti za školu sve djece školskih obveznika provodi 50% predškolskih psihologa, 47% njih vrši procjenu samo za djecu s posebnim potrebama, dok jedan psiholog uopće ne vrši procjenu vrtičke djece jer to radi psiholog u školi.
2. Najčešće korišteni testovi pripremljenosti za školu, koje primjenjuju predškolski psiholozi su: Ravenove progresivne matrice u boji (CPM), Bender-Gestalt test (LB-R) te Goodenough test crteža ljudske figure (GE).
3. Stručna mišljenja za svu djecu piše 5 (17 %) psihologa, 24 (80 %) psihologa piše mišljenja samo za pojedinu djecu, dok jedan psiholog ne provodi procjenu pripremljenosti, pa ne piše ni mišljenje. Čak 80% stručnih mišljenja o djeci daje se njihovim roditeljima, 53% domu zdravlja, 40% osnovnim školama.
4. Pri formiranju stručnog mišljenja o psihofizičkoj zrelosti djeteta za školu psiholog najčešće surađuje sa odgajateljima, zatim roditeljima, pa logopedima.
5. Nažalost, u samo 32% komisija za upis djece u školu sudjeluje psiholog (2% vrtičkih psihologa, 27% školskih i 2% iz Doma zdravlja). Čak 68% komisija djeluje bez psihologa. Predškolski psiholozi prosječno procjenjuju da 6% djece nije psihofizički zrelo za upis u školu, dok komisije za procjenu pripremljenosti djeteta za školu daju odgodu upisa za nešto manji broj (5%) djece, iz čega se može «iščitati» blaga tendencija upisa djece koja možda nisu još psihofizički zreli.

LITERATURA

1. Burić, H. Zašto priprema za školu. *Dijete Vrtić Obitelj*, 2005;39:12-14.
2. Starc, B. Spremnost za školu, *Dijete Vrtić Obitelj*, 2005;39:5-7.
3. Dockett, S., Perry, B. *Starting School: Effective Transitions*. Sydney: University of Western Sydney; 2001.
4. Veselinović, Z. Prijelaz iz vrtić u školu – percepcija zrelosti djece za školu kod roditelja djece školskih obveznika i roditelja djece u prvom razredu. *Školski vjesnik*, 2007;56(1-2):112-126.
5. Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece. *Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture Republike Hrvatske*, 1991:7-8.
6. Anonimno. Djelatnost psihologa u predškolskom odgoju i obrazovanju. Skinuto 15.5.2008. s: <http://www.psihologija.hr/strucnesec.asp?j=&menu=405>
7. Miloš, I. Prijedlog Odluke o davanju prethodne suglasnosti na Pravilnik o izmjenama Pravilnika o unutrašnjem ustrojstvu i načinu rada dječjeg vrtića. Rijeka: Dječji vrtić Rijeka; 2005. Skinuto 15.5.2008. s: <http://www.rijeka.hr/fqs.axd?id=12344>.
8. Anonimno. Zakon o psihološkoj djelatnosti. *narodne novine*, 2003:47(03). Skinuto 15.5.2008. s: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/305170.html>
9. Anonimno. Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu. *Narodne novine*, 1991;13(91). Skinuto 15.5.2008. s: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/253982.html>
10. Achenbach, T.M., Edelbrock, C.S. Behavioral problems and competencies reported by parents of normal and disrupted children aged four through sixteen. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 1981;46:1-82.
11. Sindik, J. I okvirna psihološka procjena može doprinijeti prevenciji pojave posebnih potreba predškolske djece. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 2008;4:14.

Upitnik PSIHOLOG I PRIPREMLJENOST DJETETA ZA ŠKOLU

1. Ime i prezime psihologa: _____

2. Dob psihologa: _____ (godine)

3. Radni staž u dječjem vrtiću: _____

4. Radni staž u struci ukupno: _____

5. Broj djece u DV (zasebno za svaki vrtić, ako psiholog radi u više vrtića, npr. DV «Greben» 300, DV «Stijena» 400): _____

6. Broj objekata (zasebno za svaki vrtić, ako psiholog radi u više vrtića): _____

7. Provodite li testiranje djece za školu ? DA NE SAMO ZA POJEDINU DJECU
(zaokružiti jednu od opcija)

8. Ako provodite testiranje pripremljenosti za školu, koje testove koristite ? Navesti.

9. Pišete li stručna mišljenja o pripremljenosti za školu ? (zaokružiti jednu od opcija)

DA NE SAMO ZA POJEDINU DJECU

10. Kome uručujete ta stručna mišljenja o pripremljenosti djeteta za školu ? (staviti oznaku «X» na odgovarajuće mjesto):

DOMU ZDRAVLJA ŠKOLAMA RODITELJIMA NIKOME

11. Traže li Domovi zdravlja i škole (stručnjaci) Vaše stručno mišljenje ?
(zaokružiti jednu od opcija)

DA NE SAMO ZA POJEDINU DJECU

12. S kim surađujete, u svrhu davanja ocjene pripremljenosti djeteta za školu (korištenjem njihovih rezultata, primjenom skala procjene, anketa i na druge načine):

(staviti oznaku «X» na odgovarajuće mjesto)

SURADNIK UVIJEK ČESTO POVREMENO NIKAD

a. defektolog 4 3 2 1

b. logoped 4 3 2 1

c. pedagog 4 3 2 1

d. ravnatelj 4 3 2 1

e. odgajatelji 4 3 2 1

f. roditelji 4 3 2 1

g. liječnik 4 3 2 1

h. vanjske institucije 4 3 2 1

13. Prema Vašim saznanjima, da li je u sastavu komisije za upis djeteta u školu pri Domu zdravlja kojem gravitira Vaša ustanova uključen psiholog (staviti oznaku «X» na odgovarajuće mjesto):

NAZIV DOMA ZDRAVLJA

(napisati) PREDŠKOLSKI ŠKOLSKI DRUGI NEMA PSIH.

14. Kod koliko ste djece testirali spremnost za školu, sljedećih pedagoških godina:

PEDAGOŠKA GODINA BROJ TESTIRANIH UKUPNO BROJ PREPORUČENIH ODGODA POLASKA U OŠ

2006-2007

2005-2006

2004-2005

2003-2004

15. Koliko je Komisija Vaših preporuka o odgodi uvažila, za sljedeće pedagoške godine:

PEDAGOŠKA GODINA BROJ ODGODA POLASKA U OŠ – ODLUKA KOMISIJE

2006-2007

2005-2006

2004-2005

2003-2004

16. Uolikoj mjeri Komisija za određivanje spremnosti djeteta za školu uvažava Vaše stručno mišljenje o

spremnosti djeteta za školu ? (staviti oznaku «X» na odgovarajuće mjesto)

UVIJEK (100 %) SKORO UVIJEK (PREKO 90 %) ČESTO
(60-89 %) UMJERENO (30-60 %) VRLO MALO ILI NIMALO
(29 % I MANJE)

17. Smatrate li da bi bilo nužno da predškolski psiholog bude u Komisiji za prijem djeteta u školu ? (zaokružiti jednu od opcija)

DA NE